

THỜI KỲ VĂN CHƯƠNG THỨ NHẤT

NHỮNG TÁC PHẨM CỦA THỜI ĐIỂM
1847-1848

(PHẦN 1)

1.

Sau một thời gian ngắn trải qua cuộc sống thong dong tạo nên được từ sự thừa kế phần tài sản nhỏ của cha để lại và số tiền tác quyền trên *Những Người Nghèo Khó*, lần nữa Dostoievski lại làm đầy các lá thư bằng những lời than vãn về tài chánh. Trong hai năm 1847-1848, Dostoievski thường xuyên rơi vào cảnh túng thiếu, nguyên nhân phần lớn bởi ông có thói quen hay tặng tiền cho những kẻ mà ông nghĩ rằng nghèo hơn mình.

Nhà văn sống bằng “luong công nhật” tùy theo việc làm có hay không do Andrei Aleksandrovich Krayevski, chủ bút tờ *Tổ Quốc*, giao cho. Phần nữa, Dostoievski đắm tùy thuộc trên món tiền Krayevski trả trước cho những tác phẩm sẽ viết, số nợ này chưa dứt đã phải chồng lên bằng một số nợ khác. Cứ vậy, vô tình Dostoievski trở thành nô lệ cho những đòi hỏi của vị chủ bút tờ báo này.

Nhà văn dự định viết một tiểu thuyết 6 phần, nhưng gánh nặng tiền bạc khiến ông chỉ sáng tác được “*những mẫu chuyện bình thường*”. Ông phàn nàn với Mikhail:

“Khi nào em mới rời thoát được những món nợ này hả anh? Hệ thống xuất bản của Krayevski đã biến em thành một kẻ nô lệ. Thật khổ sở khi phải viết trong hình thức trả lương công nhật. Mọi tài năng, tuổi trẻ và hy vọng sáng tạo đều bị tàn phá hết do từ điều ấy. Tác phẩm trở thành góm ghiếc. Tóm lại, em tự thấy mình giống như một tay viết tài tử chứ chẳng phải nhà văn.”

[Vào cuối đời, Dostoievski đã cho ra lời khuyên đặc biệt với các nhà văn trẻ:

“Hãy luôn nhớ rằng đừng bao giờ bán linh hồn cho bất cứ ai (...) Chớ khi nào nhận số tiền trả trước trên tác phẩm của mình. Trong đời, tôi từng đau khổ rất nhiều theo điều ấy. (...) Chớ bao giờ đưa tác phẩm cho nhà xuất bản trước khi nó được hoàn tất. Đây là điều tệ hại nhất bạn có thể bị vướng và khiến bạn trở thành nạn nhân của chính ngay ý tưởng bạn.”]

2.

Dù vậy, người ta không thể phủ nhận trong ngạc nhiên rằng, cuối cùng, những thúc ép của Krayevski lại là điều lợi ích cho Dostoievski. Nhà văn luôn bị giữ trong trạng thái căng thẳng thần kinh nên những diễn tả cấp bách mới có thể làm điều hòa được nguồn sáng tạo tuôn chảy dồi dào trong người ông.

Hoàn cảnh sống khó khăn khiến Dostoievski khó thể tập trung tư tưởng để cấu tạo một cái gì lớn lao mới mẻ. Mong được yên ổn chút ít với những chủ nợ, ông phải chấp nhận công việc đọc và sửa chữa các bản văn cho tờ St. Pétersbourg Nhật Báo.

Tháng 7/1847, E.I. Hubert, người đảm trách mục phóng sự trên tờ tạp chí này qua đời, Dostoievski được đề nghị vào chức vụ ấy. Ông nhận lời ngay.

Vậy là “*sự nghiệp báo chí*” được nhà văn bắt đầu bằng hàng loạt phóng sự mỗi ngày, tựa đề *Ký Sự Pétersbourg*.

St. Pétersbourg Nhật Báo là tờ báo bảo thủ. Nhiệm vụ của Dostoievski là chỉ đơn thuần viết những bài có khuynh hướng giữ gìn truyền thống Púshkin, cùng các bài đả kích khuynh hướng Gogolian do nhóm Belínski chủ trương. Tuy nhiên, bị quyền rũ bởi thể thức phong phú, giọng điệu đối thoại tự nhiên, thân mật và sống động của lối viết phóng sự, Dostoievski phóng ngòi bút một cách rất tự do.

Nhà văn tự giới thiệu mình như “*một người rong chơi trên đường phố Pétersbourg.*” Những đề mục đưa ra sâu sắc đến độ cho thấy tuy chỉ là một người trẻ tuổi, Dostoievski cũng đã tỏ ra là một ký giả lão luyện, nhiều tài năng sáng tạo. Trên cả hai mặt tin tức và nội dung, những phản ảnh của ông đã cho độc giả một cái nhìn thấu đáo về cuộc sống hằng ngày ở thủ đô. Nhà văn diễn tả những hoàn cảnh khác nhau trong dân chúng; thảo luận về các cuốn sách đã đọc; phác họa những gì nhìn thấy; truyền đạt cảm tưởng riêng về những buổi trình diễn kịch hay âm nhạc; kết hợp và phản ảnh những lời bình phẩm mỉa mai cùng sự nhận xét cá nhân của độc giả...

Dưới ngòi bút Dostoievski, mục phóng sự hằng ngày không còn là “*sự thu lượm tin tức đường phố rồi thêm thắt bằng giọng văn đùa cợt*” (như Polevoy từng gọi), mà nó trở thành những phát biểu xã hội đầy tính trữ tình.

Tuy nhiên, yếu tố thích thú lớn nhất trong các bài ký sự là các bức chân dung châm biếm thể giới văn chương hiện đại ở Nga. Dostoievski, (người mà giai đoạn sau có khuynh hướng thân Nga mạnh mẽ), khi ấy lại tự trình bày mình như một kẻ “*thân Tây Phương*”. Ông phân tích, để vượt qua tình trạng lạc hậu, nước Nga phải noi gương Tây Phương. Nhà văn bác bỏ truyền thống nghĩ về điện Kremlin như một đền đài lý tưởng của dân tộc, hoặc phủ nhận “*thành phố nằm trên dòng Neva là hiện thân cho tư tưởng vĩ đại của Peter đệ I*” mà giới thân Nga thường xưng tụng.

Trong một bài viết, Dostoievski đưa ra câu hỏi: “*Dân chúng là gì?*” và tự trả lời: “*Đó là những kẻ tăm tối, thiếu học và tìm kiếm những người lãnh đạo cho họ giữa hàng ngũ trí thức.*”

Quan điểm trên rõ ràng đối lập hoàn toàn với lập trường Dostoievski sẽ có sau thời kỳ lưu đày. Cái nhìn của ông về giới trí thức Nga như những nhà lãnh đạo dân chúng đã biểu tỏ nên lập trường “*thân Tây Phương nồng nhiệt*” trong tâm hồn nhà văn thời kỳ thập niên 1840. Đó cũng là điều đã mang Dostoievski tới sự liên hệ với nhóm cấp tiến Petrashevski thuở ấy.

Ký Sự Pétersbourg là một cố gắng đầu tiên trong nghề làm báo nhưng cũng là nguồn dự trữ ý tưởng và cảm xúc phong phú xuyên qua những kinh nghiệm riêng để Dostoievski có thể rút ra làm chất liệu cho các tác phẩm kế tiếp thời gian 1847-1848 tới đây.

□